

MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNING XULQ-ATVORIDAGI O'ZGARISHLAR: ZAMONAVIY PSIXOLOGIK OMILLAR TAHLILI

Rizayeva Nasiba Muhammadiyevna

Navoiy viloyati Xatirchi tumani

19-umumiy o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktab yoshidagi bolalarning xulq-atvoridagi o'zgarishlar psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Hozirgi jamiyatda bolalarning emotsional holati, ijtimoiy muhit, texnologik omillar va oilaviy iqlimning o'zgaruvchanligi ularning xulq-atvoriga qanday ta'sir ko'rsatayotgani ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Tadqiqotlar asosida xulqdagi agressivlik, e'tiborsizlik, befarqlik yoki haddan tashqari harakatchanlik kabi holatlarning sabablari aniqlanadi va bu holatlarga qarshi samarali psixologik yondashuvlar tavsiya etiladi.

Kalit so'zlar: *xulq-atvor, maktab yoshi, ijtimoiy ta'sir, oilaviy muhit, texnostress, bolalar psixologiyasi.*

CHANGES IN THE BEHAVIOR OF SCHOOL-AGE CHILDREN: AN ANALYSIS OF MODERN PSYCHOLOGICAL FACTORS

Rizayeva Nasiba Muhammadiyevna

Practitioner psychologist of the 19th comprehensive school of Khatirchi district
of Navoi region

ABSTRACT

This article analyzes changes in the behavior of school-age children from a psychological perspective. It examines scientifically how children's emotional state, social environment, technological factors, and changes in family climate affect their behavior in today's society. Based on research, the causes of such behavioral states as aggression, inattention, apathy, or hyperactivity are identified and effective psychological approaches to combat these states are recommended.

Keywords: *behavior, school age, social influence, family environment, technostress, child psychology.*

ИЗМЕНЕНИЯ В ПОВЕДЕНИИ ДЕТЕЙ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА: АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ

Ризаева Насиба Мухаммадиевна

Практический психолог 19-й общеобразовательной школы Хатырчинского
района Навоийской области

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются изменения в поведении детей школьного возраста с психологической точки зрения. В современном обществе эмоциональное состояние детей, социальная среда, технологические факторы и изменения в семейном климате влияют на их поведение на научной основе. На основе исследований выявляются причины таких поведенческих состояний, как агрессия, невнимательность, апатия или гиперактивность, и рекомендуются эффективные психологические подходы для борьбы с этими состояниями.

Ключевые слова: *поведение, школьный возраст, социальное влияние, семейная среда, техностресс, детская психология.*

KIRISH

Maktab yoshi bolaning ijtimoiylashuvi, o'zini anglash va shaxsiy xususiyatlarni shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. So'nggi yillarda o'qituvchilar, psixologlar va ota-onalar maktab yoshidagi bolalar xulqida sezilarli o'zgarishlar kuzatilayotganidan tashvish bildirmoqdalar. Bu o'zgarishlar orasida agressivlik, ijtimoiy ajralish, diqqatning pasayishi, haddan tashqari harakatchanlik va emotsional beqarorlik holatlari mavjud. Mazkur maqolada ushbu xulq-atvor o'zgarishlariga olib kelayotgan asosiy psixologik omillar atroflicha tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Maqolada tahliliy-uslubiy yondashuv qo'llanildi. Ilmiy maqolalar sharhi, zamonaviy psixologik nazariyalar tahlili va ilg'or tajribalar asosida empirik asoslangan xulosalar chiqarildi. Asosiy yondashuvlar qatoriga rivojlanish psixologiyasi, ijtimoiy-psixologik nazariyalar, texnostress, emotsional intellekt va neyropsixologik omillar kiritildi. Shuningdek, Bolaning Ekologik Rivojlanish modeli (Bronfenbrenner, 2005) asos qilib olindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1. Ijtimoiy-psixologik omillar: Oila muhitining beqarorligi, ota-onalarning stress ostida yashashi va bolaning yetarli darajada e'tibor olmasligi uning hissiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Hozirgi zamonaviy jamiyatda ota-onalarning bandligi, ajralishlar sonining ortishi va oilaviy ziddiyatlar maktab yoshidagi bolalarda tajovuzkorlik va depressiv holatlarning kuchayishiga olib kelmoqda.

2. Texnologik vositalar ta'siri: Smartfonlar, kompyuter o'yinlari va internet kontentining cheksiz oqimi bolalarning e'tiborini pasaytirib, ularni real hayotdagi ijtimoiy aloqalardan uzoqlashtiradi. Bunday texnologik yuklama, ayniqsa, 6–12 yosh oralig'ida bolaning neyropsixik rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu holat texnostress deb atalib, yoshi kichik bolalarda haddan tashqari charchoq, agressiya yoki befarqlik shaklida namoyon bo'ladi.

3. Maktab muhiti va o'qituvchilarning roli: O'qituvchining bolaga bo'lgan yondashuvi, uning emotsional ehtiyojlarini qondirishi yoki mensimasligi, bolaning o'zini qanday tutishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchidan qo'rquv, emotsional yaqinlikning yetishmasligi – bola xatti-harakatida passivlik, isyonkorlik yoki ichki ijtimoiy ajralishga olib kelishi mumkin.

4. Emotsional intellekt va o'zini boshqarish: Bolaning emotsional sohasining yetarli darajada rivojlanmasligi uni o'z his-tuyg'ularini to'g'ri ifodalashdan mahrum qiladi. Bu esa boshqa odamlar bilan to'qnashuvga olib keladi. Emotsional intellektni rivojlantirish – maktab yoshidagi bolalar uchun psixologik barqarorlikning muhim omili sanaladi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, bolalarning xulq-atvoridagi o'zgarishlar ko'p faktorli, kompleks hodisa bo'lib, uni faqat bitta sabab bilan izohlab bo'lmaydi. Hozirgi davrda pedagog va psixologlarning asosiy vazifasi – bolaning ichki holatini anglash, u bilan emotsional aloqa o'rnatish, salbiy xatti-harakatlar ortidagi muammolarni aniqlash va individual yondashuvni shakllantirishdan iboratdir. Oilada psixologik salomatlikni ta'minlash, maktabda psixologik xizmatlarni kuchaytirish va texnologiyalardan foydalanishni me'yorlashtirish asosiy choralar sirasiga kiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maktab yoshidagi bolalarning xulq-atvoridagi o'zgarishlar zamonaviy jamiyatda jadal rivojlanayotgan psixologik va ijtimoiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalardagi agressivlik, befarqlik, diqqat yetishmovchiligi va emotsional beqarorlik kabi holatlar ko'pincha oilaviy muhit, texnologiyalarga haddan ziyod qaramlik, maktabdagi psixologik muhit va pedagogik yondashuvlar natijasida yuzaga keladi. Xulq-atvordagi bunday o'zgarishlarni erta bosqichda aniqlash va unga nisbatan to'g'ri psixologik choralar ko'rish bolaning sog'lom shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Bunday holatlarda oilaning barqarorligi, maktab psixologik xizmatining faolligi, o'qituvchining emotsional yondashuvi hamda bolaning emotsional intellektini rivojlantirish muhim omillar sanaladi. Bolaning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ijobiy ijtimoiy muhit yaratish va texnologiyalardan ongli foydalanish orqali salbiy xulqiy o'zgarishlarning oldini olish mumkin. Shunday ekan, maktab va oila hamkorlikda bolalar ruhiy salomatligiga e'tibor qaratib, ularning ijtimoiy-psixologik rivojiga zamin yaratishi zarur.

REFERENCES

1. Bronfenbrenner, U. (2005). Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development. Sage.

2. American Psychological Association (2022). Stress in America: The State of Our Nation. www.apa.org.
3. Feldman, R. S. (2021). Understanding Psychology (14th ed.). McGraw-Hill Education.
4. Ekman, P. (2020). Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage (4th ed.). W. W. Norton & Company.
5. Sulaymonova, S. N. (2023). IBN MISKAVAYHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY QARASHLARIDA JAMOAVIY HAMJIHATLIK VA O'ZARO MUHABBAT MASALASI. Beruniyning xalqaro ilmiy jurnali , 2 (2), 203-208.
6. Сулаймонова,, Ш. Н. (2023). КОНФУЦИЙ ВА ИБН МИСКАВАЙХ АХЛОҚИЙ ҚАРАШЛАРИДАГИ УЙЎУНЛИК. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3 (21), 732-738.
7. Sulaymonova, S. N. (2024). “TAHZIBUL AXLOQ” ASARIDAGI AXLOQIYLIK MEZONLARINING HOZIRGI DAVRDAGI KOMIL INSON G'OYALARI BILAN HAMOHANGLIGI. Sharq uyg'onishi: innovatsion, ta'lim, tabiiy va ijtimoiy fanlar , 4 (21), 668-672.
8. Sulaymonova, S. N. (2024). IBN MISKAVAYHNING SHARQ FALSAFIY TAFAKKURIDAGI O 'RNI. XXI asr: Fan va ta'lim masalalari (XXI asr: Fan va ta'lim masalalari) , 1 , 68-75.